

Vladimir TRAPARA¹
Marija NEDELJKOVIĆ-PRAVDIĆ²

UKLJUČIVANJE KOSOVA U PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA

ABSTRACT

The European Commission, through the Thessaloniki Declaration of 2003, included Kosovo in the Stabilisation and Association process. This was without prejudice to the issue of Kosovo's status, and in line with UNSC Resolution 1244. The importance of the Declaration lies in the fact that, from this moment on, the European Commission began tracking Kosovo's reform process relating to the EU, separately from that of Serbia's. At the current time, all of the Western Balkan region, except Kosovo, has signed Stabilisation and Association Agreements. When it comes to legal obstacles, the EU is in a position to sign a Stabilisation and Association Agreement with Kosovo, in line with Articles 217 and 218 of the Treaty on Functioning of the European Union (TFEU), whilst, at the same time, respecting the position of all twenty-seven Member States on Kosovo regarding the issue of status. Kosovo is currently trying to fulfil some short term priorities, before beginning formal negotiations for a Stabilisation and Association Agreement (SAA). This paper aims to outline what progress has been made by Kosovo towards the EU, based on the Feasibility Study for a Stabilisation and Association Agreement, and also to highlight the key obstacles that lie ahead.

Key words: European Commission, Kosovo, progress, feasibility, priorities, SAA, obstacles, Serbia, negotiations, Dialogue.

---

¹ Istraživač – saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, i doktorand Međunarodnih i evropskih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, E-mail: vtrapara@diplomacy.bg.ac.rs.

² Službenik za komunikaciju (EULEKS-Kosovo) i doktorand Međunarodnih i evropskih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, E-mail: marija.nedeljkovic@eulex-kosovo.eu.

Uvod

Zemlje koje pripadaju regionu Zapadnog Balkana, pored ispunjavanja opštih uslova propisanih kriterijumima iz Kopenhagena i Madrida za sve zemlje koje žele članstvo u EU, moraju da ispune uslove postavljene na još dva nivoa. U pitanju su uslovi koji proističu iz Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) i pojedinačne obaveze, odnosno uslovi koje je EU „skrojila“ za svaku zemlju regiona ponaosob. Proces stabilizacije i pridruživanja predstavlja doradenu verziju politike pristupanja kao i osnovni politički okvir odnosa regiona Zapadnog Balkana i EU do njihovog konačnog učlanjenja. Ovaj proces usvojen je 1999. godine pre svega sa ciljem stabilizacije regiona posle sukoba na Kosovu, uspostavljanja zone slobodne trgovine, regionalne saradnje i pružanja evropske perspektive Zapadnom Balkanu. Proces se zasniva na: ugovornim odnosima, pri čemu se misli na bilateralne sporazume o stabilizaciji i pridruživanju, trgovinskim odnosima, finansijskoj pomoći i regionalnoj saradnji i dobrosusedskim odnosima.³

Napredak svake zemlje ka ispunjavanju postavljenih kriterijuma prati se i prezentuje u godišnjem izveštaju Evropske komisije, dok su instrumenti za praćenje kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta takvog napretka formulisani na Samitu u Zagrebu (2000) i unapređeni na Samitu u Solunu (2003). Značaj Samita u Solunu ogleda se u uvođenju ključnog instrumenta prepristupne strategije – uvođenja pojedinačnih partnerstava sa državama Zapadnog Balkana (Evropsko partnerstvo). Evropska komisija je ovim započela praćenje procesa reformi i ispunjavanja kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta Kosova na putu ka EU, nezavisno od procesa reformi u Srbiji, bez prejudiciranja stavova o statusu Kosova i u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji nezavisnosti. Specifičnost Procesu stabilizacije i pridruživanja ogleda se u različitom stepenu integracije država ovog regiona u odnosu na EU. Sve članice regiona Zapadnog Balkana, osim Kosova, potpisale su Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

Praćenje i ocena procesa reformi na Kosovu

Proces stabilizacije i pridruživanja odvija se u više etapa. Prva faza je *praćenje i ocena procesa reformi*, koje se odvija putem uspostavljanja tehničkih grupa sa predstavnicima vlasti na Kosovu sa jedne strane i predstavnicima Evropske komisije sa druge strane. U skladu sa agendom iz Soluna, EU u martu 2003. godine ustanovljava Prateći mehanizam Procesu stabilizacije i pridruživanja

---

³ Detaljnije videti: Tanja Mišćević, *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 150–166.

(SAP Tracking Mechanism) kao glavni mehanizam dijaloga između Evropske komisije i vlasti na Kosovu. Mehanizam Procesa stabilizacije i pridruživanja funkcioniše na dva nivoa: kao politički dijalog (praćenje reformi predviđenih Evropskim partnerstvom), i kao tehnički dijalog u okviru šest oblasti: dobrog upravljanja, unutrašnjeg tržišta, privrede, poljoprivrede, inovacija i ribarstva. Na ovaj način Evropska komisija je u mogućnosti da obezbedi jasne smernice o reformama koje Kosovo mora da preduzme na putu ka EU, a posebno u vezi sa prioritetima koje predviđa Evropsko partnerstvo.⁴

Partnerstvo sa Kosovom počelo je da se sprovodi 2004. godine i do sada je Evropska komisija putem tri dokumenta za Evropsko partnerstvo⁵ odredila kratkoročne (na dve godine) i srednjoročne prioritete (na četiri godine) koji treba da se ostvaruju putem Akcionog plana za Evropsko partnerstvo (APEP).⁶ Akcioni plan predstavlja ključni dokument kojim vlasti na Kosovu prioritete postavljene Evropskim partnerstvom ostvaruju reformama u tri oblasti: političkih kriterijuma, evropskih standarda i ekonomskih kriterijuma. Na ovaj način vlasti na Kosovu putem reformi zakonskog i institucionalnog okvira nastoje da odgovore na preporuke izveštaja o napretku Evropske komisije iz prethodne godine.⁷

Evropska komisija se u svojoj Komunikaciji „Evropska budućnost za Kosovo“, (*Communication – A European Future for Kosovo*, 2005)⁸ usredsredila na ekonomske aspekte razvoja Kosova, institucionalni razvoj i regionalni kontekst, da bi u Komunikaciji „Kosovo – ispunjavanje evropske perspektive“ (*Kosovo – Fulfilling its European Perspective*, 2009)⁹ naglasak bio stavljen na politički i društveno-ekonomski razvoj putem unapređenja političkog i tehničkog dijaloga u procesu stabilizacije i pridruživanja, vizne liberalizacije, potencijalnog trgovinskog sporazuma sa EU, okvirnog sporazuma sa EU o opštim principima učešća u programima EU i aktiviranja komponente IPA (instrument za

---

⁴ Detaljnije videti: Ministarstvo za evropske integracije Kosova, Internet, <http://www.mei-ks.net/?page=3,78,20/05/2013>.

⁵ Evropsko partnerstvo sa Kosovom – dokumenti koji su od strane Evropske komisije uručeni Kosovu 2004, 2006. i 2008. godine. Poslednje Evropsko partnerstvo nalazi se u fazi sprovođenja.

⁶ Vlasti na Kosovu usvojile su Akcioni plan za Evropsko partnerstvo 2008. godine.

⁷ Detaljnije videti: Ministarstvo za evropske integracije Kosova, Evropsko partnerstvo, Internet, <http://www.mei-ks.net/?page=3,120,30/05/2013>.

⁸ Tekst Komunikacije „Evropska budućnost za Kosovo“, Internet, http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=505DC0156,01/06/2013.

⁹ Tekst Komunikacije „Kosovo – ispunjavanje evropske perspektive“, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/kosovo_study_en.pdf, pp.1-14, 01/06/2013.

pretpristupnu pomoć) za prekograničnu saradnju. U Komunikaciji se ističe da različiti stavovi zemalja članica EU po pitanju statusa Kosova ne smeju biti prepreka napretku u odnosima EU i Kosova.¹⁰

Prateći mehanizam Procesa stabilizacije i pridruživanja prerasta na osnovu ove Komunikacije u Dijalog Procesa stabilizacije i pridruživanja (DPSP), koji počinje da se sprovodi 2010. godine. Dijalog Procesa stabilizacije i pridruživanja takođe funkcioniše na dva nivoa: na nivou političkog i tehničkog dijaloga, sa tim što se u okviru tehničkog dijaloga osnivaju potko-miteti u oblasti reforme postojećeg stanja privrede, prava i ekonomije. Do danas, tri ciklusa Dijaloga Procesa stabilizacije i pridruživanja su završena. Evropska komisija na osnovu izveštaja o napretku za prethodnu godinu (*Progress report*), a u skladu sa Dijalogom Procesa stabilizacije i pridruživanja, daje jasan uvid kako u postojeće stanje privrede i prava, tako i političkog sistema na Kosovu. Na taj način Evropska komisija daje jasne smernice koje vlasti na Kosovu treba da preduzmu da bi pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju mogli da otpočnu.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju svakako je najznačajniji instrument Procesa stabilizacije i pridruživanja, ali pored toga Kosovu su na raspolaganju i ostali instrumenti ovog procesa. *Autonomni trgovinski preferencijali* u vidu vanrednih trgovinskih mera uvedeni su za Kosovo uredbom Opšteg saveta ministara (2000). U članu 1 date uredbe stoji da će proizvodi poreklom sa Kosova (u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija) biti primljeni za uvoz u Zajednicu bez kvantitativnih ograničenja ili mera i bez plaćanja carina i dažbina.¹¹ Kada govorimo o instrumentu *regionalni sporazumi o slobodnoj trgovini država Zapadnog Balkana*, UNMIK u ime Kosova, u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, postaje potpisnik Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA). Sporazum počinje da se primenjuje na Kosovu od 2007. godine.¹²

EU je kroz različite instrumente *finansijske pomoći* zemljama Zapadnog Balkana najveći donator Kosovu, dajući veća materijalna sredstva po glavi stanovnika nego u bilo kojoj drugoj zemlji na svetu. Kosovu je na raspolaganju bio program CARDS (Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju) koji se

---

¹⁰ Ibidem, pp. 13–14.

¹¹ Detaljnije videti: Council Regulation (EC) No 2007/2000, of 18 September 2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process, amending Regulation (EC) No 2820/98, and repealing Regulations (EC) No 1763/1999 and (EC)No6/2000, pp. 1–9, Internet, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:240:0001:0009:EN:PDF>, 15/05/2013. Detaljnije o članu 1 date uredbe na str. 2.

¹² Tekst Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi – CEFTA 2006. dostupan je na srpskom jeziku preko: Internet, <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/01%20Sporazum%20CEFTA%202006.pdf>, 25/05/2013.

uglavnom koristio za povratak izbeglih i raseljenih lica.¹³ Ovaj program je 2007. godine zamenjen instrumentom za pretpristupnu pomoć (IPA). U periodu 2007–2013. Kosovu je posredstvom IPA dostupno preko 635,4 miliona evra i ta sredstva su namenjena poboljšanju ekonomije, trgovine, vladavine prava, razvoju industrije i reformi javne uprave. Komponenta IPA za prekograničnu saradnju (komponenta 2) aktivirana je za Kosovo 2010. godine. Svemu ovome treba dodati i da je EU (1999–2011) izdvojila „više od 2,3 milijarde evra finansijske pomoći i blizu 1 milijardu evra za podršku međunarodnom prisustvu na Kosovu“, i da je dodatnih 3,3 miliona evra trenutno dostupno Kosovu sa ciljem angažovanja i poboljšanja uloge civilnog društva u kosovskom političkom dijalogu i razvoju.¹⁴

Studija izvodljivosti za Kosovo

Evropska komisija, putem studije izvodljivosti (*Feasibility study*), a na osnovu praćenja procesa reformi, dolazi do zaključka da li je država spremna da započne pregovore za zaključenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i na taj način se procenjuje sposobnost preuzimanja obaveza koje proističu iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Evropska komisija je u oktobru 2012. godine objavila studiju izvodljivosti za Sporazum stabilizacije i pridruživanja između Evropske unije i Kosova, bez prejudiciranja stavova o statusu i u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji nezavisnosti.

Objavljivanju studije izvodljivosti prethodili su zaključci Saveta iz juna 2008. godine u kojima se navodi „spremnost EU da pomogne ekonomskom i političkom razvoju Kosova kroz jasnu evropsku perspektivu, u skladu sa evropskom perspektivom regiona“,¹⁵ što je Savet ponovo potvrdio decembra 2011. godine. Zaključci Saveta o proširenju i Procesu stabilizacije i pridruživanja jasno navode da „bez prejudiciranja stavova zemalja članica o statusu, Savet poziva Komisiju da proceni napredak Kosova u vezi sa trgovinskim pitanjima i da predloži put napred za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju čim Kosovo ostvari dovoljan napredak“.¹⁶ Savet je februara 2012. godine primio k znanju

---

¹³ Intervju sa Rencom Davidijem, bivšim šefom Kancelarije za vezu Evropske komisije na Kosovu.

¹⁴ Detaljnije videti: Akcioni plan za pregovaranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Internet, <http://www.mei-ks.net/repository/docs/Serbisht.pdf>, str. 10–15, 05/06/2013.

¹⁵ Presidency Conclusions of the Brussels European Council (19/20 June 2008), Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/101346.pdf, pp. 16, 05/06/2013.

¹⁶ Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process, 3132nd GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 5 December 2011, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/126577.pdf, 06/06/2013.

nameru Evropske komisije da pokrene studiju izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, bez prejudiciranja statusa države članice, ili bilo koje buduće odluke koju će Savet doneti. Savet je takođe pozvao obe strane (Kosovo i Srbiju) da primene sve postignute sporazume i pozvao Komisiju da studijom izvodljivosti ispita jesu li ispunjeni politički, ekonomski i pravni kriterijumi za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.¹⁷

U skladu sa tim, Komisija objavljuje deklaraciju kojom izjavljuje da će studija izvodljivosti ispitati da li su navedeni kriterijumi ispunjeni. Studija izvodljivosti za Kosovo zasniva se na radnom dokumentu osoblja Komisije na Kosovu koji je sastavljen na osnovu upitnika koji su popunile kosovske vlasti, zatim doprinosa Kancelarije EU u Prištini, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija, ali i na osnovu podataka dobijenih tokom sektorskih i plenarnih sednica Dijaloga Procesu stabilizacije i pridruživanja organizovanih u periodu od januara do jula 2012.¹⁸ Radni dokument predstavlja tehničku analizu političkog i ekonomskog razvoja i sposobnosti Kosova da preuzme obaveze koje proističu iz Procesu stabilizacije i pridruživanja, dok studija izvodljivosti sa druge strane ocenjuje da li je Kosovo spremno da pregovara i kasnije realizuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Oba dokumenta naglašavaju da je analiza i ocena doneta bez prejudiciranja pravnog statusa i stava država članica o statusu Kosova.

Opisujući napredak koji je Kosovo postiglo u protekle tri godine, studija izvodljivosti za Kosovo¹⁹ potvrđuje da ne postoje zakonske prepreke za otvaranje pregovora o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, pozivajući se na član 217 i 218 Ugovora o funkcionisanju EU. Član 217 Ugovora o funkcionisanju EU naglašava da „Unija može zaključiti sa jednom ili više trećih

¹⁷ Council conclusions on Enlargement and the Stabilisation and Association Process, 3150th GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 28 February 2012, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/128255.pdf, pp. 1–4, 06/06/2013.

¹⁸ Detaljnije videti: Radni dokument Komisije, prateći dokument, Saopštenje komisije o studiji izvodljivosti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, {COM(2012) 602}, dostupno na srpskom jeziku preko: Internet, <http://www.mei-ks.net/repository/docs/MIE-SRB-2-Final.pdf>, str. 5, 07/06/2013.

¹⁹ Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu i Savetu o studiji izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, dostupno na srpskom jeziku preko: Internet, [http://www.mei-ks.net/repository/docs/KOSOVO_-_COM602_Ser_\(2\).pdf](http://www.mei-ks.net/repository/docs/KOSOVO_-_COM602_Ser_(2).pdf), str. 1–14, 07/06/2013. U srpskoj verziji se nalazi greška u navođenju članova po kojima EU može da zaključi Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Kosovom – umesto člana 217, greškom stoji član 127.

zemalja ili međunarodnih organizacija sporazume ustanovljavajući udruživanje koje uključuje recipročna prava i obaveze, zajedničke akcije i specijalne procedure,²⁰ dok član 218 Ugovora o funkcionisanju EU propisuje uslove pod kojima takvi sporazumi mogu biti zaključeni, odnosno da je sporazum sa trećom zemljom moguć ukoliko su njeni politički i pravosudni organi sposobni da osiguraju poštovanje, primenu i realizaciju uslova sporazuma.²¹

Studija je takođe potvrdila da situacija na severu Kosova ne ometa pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, kao i neophodnost da vlasti na Kosovu pokažu snažnu opredeljenost za sprovođenje postignutih sporazuma u dijalogu sa Beogradom. Studija je analizom podataka iz pratećeg radnog dokumenta osoblja Komisije na Kosovu potvrdila da je Kosovo „u velikoj meri spremno da otvori pregovore o Sporazumu stabilizacije i pridruživanja“.²² Evropska komisija će shodno tome predložiti pregovaračke direktive za SSP nakon ispunjavanja kratkoročnih prioriteta postavljenih u studiji. Kao kratkoročne prioritete Komisija navodi promene u oblasti vladavine prava, reforme javne administracije, i zaštite manjina i trgovinskih kapaciteta.

U oblasti vladavine prava Komisija ističe da Kosovo mora da pokaže snažnu podršku radu EULEKS i jasnu opredeljenost da pruži rezultate u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije (Kosovo treba da usvoji novu strategiju za borbu protiv korupcije), kao i kažnjavanje ratnih zločina. Komisija naglašava potrebu usvajanja Zakona o konfiskaciji imovine, kao i potrebu da se Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma menja. Kada se govori o reformi javne uprave, kao kratkoročne prioritete Komisija navodi poboljšanje funkcionisanja državne uprave, pre svega usvajanjem neophodnih podzakonskih akata o civilnoj službi i platama za državnu službu, kao i značajno jačanje i uspostavljanje nezavisnosti institucije Ombudsmana na Kosovu. Komisija nalaže da zaštita manjina treba da obuhvati postojanje tela koje će se baviti promocijom i zaštitom verskog i kulturnog nasleđa, posebno u saradnji sa Srpskom pravoslavnom crkvom. Trgovinski kapaciteti treba da budu osigurani implementacijom odluke vlasti na Kosovu o restrukturiranju Ministarstva za trgovinu i industriju i uspostavljanja struktura i mehanizama za pregovore o stabilizaciji i pridruživanju.²³

²⁰ Consolidated version of the Treaty on the functioning of the European Union, Internet, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:en:PDF,p.144,05/06/2013>.

²¹ Ibidem, str. 144–145.

²² Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu i Savetu o studiji izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, op. cit., str. 12.

²³ Ibidem, str. 12–13.

Komisija je u izveštaju koji je predstavljen Evropskom savetu i Parlamentu aprila 2013. izvršila procenu napretka Kosova u rešavanju prioriteta postavljenih sa ciljem otvaranja pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Izveštaj je podeljen na tri dela od kojih prvi deo analizira napredak Kosova u rešavanju kratkoročnih prioriteta identifikovanih u studiji izvodljivosti. Drugi deo bavi se svim drugim pitanjima, poput dugoročnih prioriteta, uključujući i politički dijalog između premijera Kosova i Srbije kao i procenu implementacije postignutih dogovora. Završni deo izveštaja izvlači zaključke.²⁴

Kada govorimo o kratkoročnim prioritetima ustanovljenim u studiji izvodljivosti u oblasti vladavine prava, javne administracije, zaštite manjina i trgovine, Komisija je mišljenja da je Kosovo ispunilo ove prioritete i da su prvi rezultati analize podataka obezbedili dobru osnovu da Kosovo bude pripremljeno za pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.²⁵ Kao rezultat toga, Komisija podnosi svoj predlog Savetu da donese odluku o otvaranju pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova. U izveštaju se takođe navodi da je Kosovo preduzelo vrlo značajne korake ka vidljivom i održivom poboljšanju odnosa sa Srbijom, a da je dijalog između Beograda i Prištine unapređen u politički proces na visokom nivou uz posredovanje Visoke predstavnice EU. Progres je vidljiv i u implementaciji sporazuma postignutih do sada između Beograda i Prištine. Na osnovu toga, Komisija smatra da se Kosovo ozbiljno i konstruktivno angažovalo na preduzimanju koraka ka vidljivom i održivom poboljšanju odnosa sa Srbijom.²⁶

Na osnovu izveštaja koji je predstavljen Evropskom savetu i Parlamentu od strane Komisije, Savet će tokom sledećeg Predsedništva odlučiti da otvori pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Kosovom. Ukoliko Savet proceni da je Kosovo postiglo dovoljan napredak u ostvarivanju kratkoročnih prioriteta, pregovaračke direktive će biti usvojene.

Zaključna razmatranja

Kosovo još nema ugovorne odnose sa EU, odnosno jedino Kosovo od svih članica regiona Zapadnog Balkana nema potpisan Sporazum o stabilizaciji i

---

²⁴ Joint report of the European Commission to the European Parliament and the Council on Kosovo's progress in addressing issues set out in the Council Conclusions of December 2012 in view of a possible decision on the opening of negotiations on the Stabilisation and Association Agreement, Brussels, 22.4.2013, JOIN(2013) 8 final, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/ks_spring_report_2013_en.pdf, pp. 2-3, 08/06/2013.

²⁵ Ibidem, pp. 3-5.

²⁶ Ibidem, pp. 10-11.

pridruživanju. Potpisivanje ovog sporazuma bio bi prvi ugovorni odnos i pravna osnovna uspostavljanja najvišeg oblika saradnje između EU i Kosova. Komisija je zaključila da ne postoje pravne prepreke za zaključenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, budući da zaključivanje sporazuma nije ograničeno na međunarodno priznate nezavisne države ili međunarodne organizacije.

Kosovo je jedina članica regiona Zapadnog Balkana koja nema koristi od vizne liberalizacije. Evropska komisija je 2012. godine pokrenula dijalog o liberalizaciji viza i predstavila je mapu puta za viznu liberalizaciju kosovskim vlastima. Iako je Kosovo član međunarodnih institucija kao što su Evropska banka za obnovu i razvoj, Međunarodni monetarni fond i Svetska banka, suočeno je sa velikim ekonomskim problemima, nerazvijenom privredom i industrijom, kao i visokom stopom nezaposlenosti.

Napredak Kosova ka EU u velikoj je meri uslovljen normalizacijom odnosa i sprovođenjem dosad postignutih sporazuma sa Beogradom. Međutim, EU kao najveći donator Kosova navodi kao ključni prioritet vladavinu prava. Iako je Kosovo uspostavilo ključni institucionalni i pravni okvir za obezbeđivanje vladavine prava, EU su potrebne veće garancije kada je reč o nezavisnom sudstvu ili borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije. U skladu sa tim prioritetima, Komisija je zajedno sa kosovskim vlastima pokrenula strukturirani dijalog o vladavini prava. EU je takođe pokazala zabrinutost kada se govori o zaštiti nacionalnih manjina i istakla potrebu za većom promocijom multietničkog društva.

Studija izvodljivosti istakla je da „pridruživanje Kosova Evropskoj uniji nije u sukobu sa činjenicom da države članice Evropske unije imaju različite stavove u pogledu statusa Kosova prema međunarodnom pravu“.²⁷ Iako se Kosovo nalazi na najnižem stepenu Evropskih integracija u odnosu na ostale članice regiona Zapadnog Balkana, s obzirom na to da tek čeka odluku Saveta o otvaranju pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, ono ravnopravno učestvuje u ostvarivanju predviđenih koraka integracije u EU. Postavlja se pitanje šta će se desiti ukoliko dođe do završnog koraka – pristupanja EU, jer će tada i Kosovo i Srbija morati da definišu svoje granice.

Bibliografija

- Akcioni plan za pregovaranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Kosova, dostupno na srpskom jeziku preko: Internet, <http://www.mei-ks.net/repository/docs/Serbisht.pdf>.

²⁷ Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu i Savetu o studiji izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, op. cit., str. 4.

- Consolidated version of the Treaty on the functioning of the European Union, Internet, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:en:PDF>.
- Council conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process, 3132nd GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 5 December 2011, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/126577.pdf.
- Council conclusions on Enlargement and the Stabilisation and Association Process, 3150th GENERAL AFFAIRS Council meeting Brussels, 28 February 2012, Internet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/128255.pdf.
- Council Regulation (EC) No 2007/2000, of 18 September 2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association Process, amending Regulation (EC) No 2820/98, and repealing Regulations (EC) No 1763/1999 and (EC)No6/2000, Internet, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:240:0001:0009:EN:PDF>.
- Joint report of the European Commission to the European Parliament and the Council on Kosovo's progress in addressing issues set out in the Council Conclusions of December 2012 in view of a possible decision on the opening of negotiations on the Stabilisation and Association Agreement, Brussels, 22.4.2013, JOIN (2013) 8 final, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/ks_spring_report_2013_en.pdf.
- Komunikacija „Evropska budućnost za Kosovo“, Internet, http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=505DC0156.
- Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu i Savetu o studiji izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, dostupno na srpskom jeziku preko: Internet, [http://www.mei-ks.net/repository/docs/KOSOVO_-_COM602_Ser_\(2\).pdf](http://www.mei-ks.net/repository/docs/KOSOVO_-_COM602_Ser_(2).pdf).
- Komunikacija „Kosovo - ispunjavanje evropske perspektive“, Internet, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/kosovo_study_en.pdf.
- Mišćević, Tanja, *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- Ministarstvo za evropske integracije Kosova, Internet, <http://www.mei-ks.net/?page=3,78>.
- Ministarstvo za evropske integracije Kosova, Evropsko partnerstvo, Internet, <http://www.mei-ks.net/?page=3,120>.
- Presidency Conclusions of the Brussels European Council (19/20 June 2008), Internet, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/101346.pdf.

- Radni dokument Komisije, prateći dokument, Saopštenje Komisije o studiji izvodljivosti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova, {COM(2012)602}, dostupno na srpskom jeziku preko: Internet, <http://www.mei-ks.net/repository/docs/MIE-SRB-2-Final.pdf>.
- Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi – CEFTA 2006 , dostupan na srpskom jeziku preko: Internet,
- <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/01%20Sporazum%20CEFTA%202006.pdf>.